

ΟΜΙΛΙΑ
ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ
ΚΩΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ

ΜΕ ΘΕΜΑ:

*«Η Ελλάδα απέναντι
στην οικονομική κρίση»*

Χαλκίδα, 4 Μαΐου 2009

Ο κ. Σημίτης μεταξύ άλλων ανέφερε τα εξής:

«Κυρίες και κύριοι,

Η κρίση έχει ήδη αντίκτυπο στην Ελλάδα. Τα άμεσα προβλήματά μας είναι:

Ο περιορισμός της απασχόλησης και η αύξηση της ανεργίας συνέπεια του ότι οι επιχειρήσεις ιδίως οι μικρές περιορίζουν τη δραστηριότητά τους, είτε γιατί δεν μπορούν να διαθέσουν τα προϊόντα τους είτε γιατί δεν τους χορηγούνται οι απαραίτητες πιστώσεις για να εργασθούν. (Η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 4,6% τον Φεβρουάριο για δέκατο συνεχόμενο μήνα). Οι διεθνείς οργανισμοί προβλέπουν τη συνεχή αύξηση της ανεργίας τα επόμενα δύο χρόνια. Το ποσοστό των ανέργων θα ξεπεράσει κατά πολύ το 10% των εργαζομένων.

Ο περιορισμός της κατανάλωσης γιατί τα εισοδήματα δεν καλύπτουν τις ανάγκες, η ζωή είναι ακριβότερη και οι δουλειές αποδίδουν λιγότερο ή και δεν υπάρχουν πια.

Το αρνητικό κλίμα στην αγορά, η έλλειψη εμπιστοσύνης, οι δυσκολίες των επιχειρήσεων που κάνουν τράπεζες και επιχειρήσεις προσεκτικές στις συναλλαγές τους και περιορίζουν δραστικά την χορήγηση πιστώσεων. Το αποτέλεσμα είναι οι επενδύσεις να μειώνονται (κατά 11,4% το 2008 αντί αύξησης 5% το 2007), οι εξαγωγές (το Φεβρουάριο μειώθηκαν κατά 13,8%) να υποχωρούν ο τουρισμός να προβλέπει μία δραματική μείωση των αφίξεων και το επιχειρηματικό κλίμα να είναι το χειρότερο εδώ και χρόνια.

Η δραστική μείωση των οικοδομικών δραστηριοτήτων (τον Ιανουάριο η οικοδομική δραστηριότητα σημείωσε πτώση κατά 22,5%) και τα δεκάδες χιλιάδες απούλητα σπίτια.

Στα οικονομικά προβλήματα προστίθεται ένα έντονα κοινωνικό. Η ύφεση πλήττει τα χαμηλά εισοδήματα, τους νέους, διευρύνει τη φτώχεια, αυξάνει κατά πολύ την ανεργία των μεγαλύτερων ηλικιών και γεννά το αίσθημα της αδυναμίας και της ασφυξίας στα μεσαία στρώματα. Όλο και περισσότεροι αισθάνονται ότι δυνατότητες κοινωνικής ανόδου δεν υπάρχουν πια, οι συνθήκες χειροτερεύουν και η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχει το Δημόσιο όλο και υποβαθμίζεται.

Το πολιτικό κλίμα τέλος δεν βοηθά στην αντιμετώπιση της κρίσης. Η κοινωνία έχει αποξενωθεί σε μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση και τις πολιτικές δυνάμεις. Αμφιβάλλει και αμφισβητεί. Η κυβέρνηση επέλεξε αρχικά την τακτική της σιωπής ως προς τις εξελίξεις, μετά, την σύνδεση του οτιδήποτε συμβαίνει με την κρίση, ώστε να μην της αποδίδονται ευθύνες. Από τη στιγμή όμως που οι αρνητικές επιπτώσεις έγιναν αισθητές, η κυβέρνηση αλλά και η πολιτική έχασαν την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης.

Πολλοί ρωτούν, θα ενταθεί η κρίση στη χώρα μας ή έχουμε ζήσει κιάλας τις κύριες επιπτώσεις της. Η απάντηση είναι δυστυχώς ότι η κρίση δεν έχει εκδηλωθεί ακόμη με όλη της την οξύτητα. Η πτώση των λιανικών πωλήσεων, η αύξηση των ακάλυπτων επιταγών, η μείωση του δανεισμού των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων κινούνται σε ένα επίπεδο που είχαμε γνωρίσει και άλλοτε σε περιόδους δυσκολιών. Η ελληνική οικονομία δεν έχει επηρεαστεί ακόμη δραστικά από την πτώση στο διεθνές εμπόριο και τον τουρισμό. Οι επιπτώσεις της συρρίκνωσης σ' αυτούς τους δυο τομείς θα

φανούν ιδίως από το καλοκαίρι και μετά, οπότε και θα αυξηθεί η ανεργία και θα περιορισθεί δραστικότερα η κατανάλωση.

Η Ελλάδα δεν είναι μόνο αντιμέτωπη με την ύφεση. Είναι αντιμέτωπη με ένα πολύ δυσκολότερο και σημαντικότερο πρόβλημα, που δεν είναι συγκυριακό αλλά μόνιμο, την έλλειψη ανταγωνιστικότητας, την υστέρησή της, το γεγονός ότι οι δομές και τα συστήματα με τα οποία λειτουργούν η οικονομία και η κοινωνία μας δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ικανοποιητική απασχόληση και ικανοποιητικό εισόδημα.

Τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει η υστέρηση είναι εύγλωττα. Στην Ελλάδα το δημόσιο χρέος θα φτάσει το 2009 κατά την εκδοχή του προϋπολογισμού τα 238 δις ευρώ και θα αντιπροσωπεύει το 91,4% του ΑΕΠ μας. Είναι το δεύτερο υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το πραγματικό δημόσιο χρέος έφτασε το 97,6% του ΑΕΠ το 2008 και θα είναι ακόμη υψηλότερο τα επόμενα χρόνια. Το επιβεβαιώνει το ΔΝΤ σύμφωνα με το οποίο θα υπερβεί κατά πολύ το 100% του ΑΕΠ το 2009 και το 2010. Το χρέος αυξήθηκε δηλαδή θεαματικά τα τελευταία χρόνια και θα αυξηθεί και άλλο. Ενδεικτικό είναι και το ετήσιο ύψος των ελλειμμάτων του Δημοσίου. Ξεπερνούν συνήθως το όριο που καθορίζουν οι Συνθήκες. Το 2008 έφτασαν το 5,0% του ΑΕΠ κατά ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στην πραγματικότητα όμως είναι αρκετά υψηλότερο. Οι αιτίες της αύξησης είναι συναρτημένες με την πελατειακή νοοτροπία της κυβέρνησης και την σταθερή επιδίωξη ενίσχυσης της εξουσίας της. Οι προσλήψεις την περίοδο 2004-2008 για παράδειγμα έφτασαν τις 60.000 περίπου με συνέπεια την αύξηση των μισθών που κατέβαλε η κυβέρνηση κατά 40%.

Λόγω αυτού του υψηλού δημοσίου χρέους το επιτόκιο που καταβάλει η Ελλάδα για να δανειστεί είναι σταθερά υψηλότερο από εκείνο που καταβάλει η Γερμανία για δεκαετή ομόλογα. Η διαφορά διευρύνεται συνεχώς. Τέλος Νοεμβρίου το ελληνικό επιτόκιο ήταν κατά 1,68% υψηλότερο από το γερμανικό, αρχές Δεκεμβρίου 1,73% μέσα Δεκεμβρίου 2,2%, έφτασε δε τα μέσα Φεβρουαρίου το 3% με την αγορά να είναι τελείως απρόβλεπτη. Δύο συγκριτικά στοιχεία δείχνουν το μέγεθος της κατολίθησης της εμπιστοσύνης προς την ελληνική οικονομία. Τέλος Δεκεμβρίου του 2003 η διαφορά του επιτοκίου ήταν μόνο 0,3%. Η διαφορά κυμαίνεται τώρα σε υψηλότερα επίπεδα εκείνης που υπήρχε το 1999 προτού γίνει η Ελλάδα μέλος της ΟΝΕ. Η Ελλάδα αποδέχθηκε αρχές Μαρτίου, για να διαθέσει τα δεκαετή ομόλογά της επιτόκιο 6,13%. Υψηλότερο επιτόκιο καταβάλει στην Ένωση μόνο η Μάλτα.

Η αξιολόγηση της Ελλάδας ως προς την οικονομική της ευρωστία ήταν κατά τους τρεις διεθνείς οίκους αξιολογήσεων A+ το 2003. Το Μάρτη του 2009 ο ένας μόνο δίνει τον ίδιο βαθμό στη χώρα. Κατά την κρίση της αγοράς η πιθανότητα αδυναμίας της χώρας να καταβάλει τις οφειλές της είναι 20%.

Η Τράπεζα της Ελλάδος προβλέπει μηδενικό ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας το 2009. Ξένοι οργανισμοί που αποτιμούν την οικονομική εξέλιξη της χώρας προβλέπουν επίσης την θεαματική πτώση του. Κατά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τέλος θα υπάρξει συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 0,2% το 2009 και κατά 0,6% το 2010. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρωζώνης η οποία θα παρουσιάσει χειρότερη επίδοση το 2010 από το 2009. Η κυβέρνηση παρ' όλα αυτά αισιοδοξεί ότι ο ρυθμός θα παραμείνει ανώτερος του 1%.

Το μοντέλο ανάπτυξης της χώρας έχει σαθρή βάση. Βασίστηκε στην κατανάλωση και τον δανεισμό. Η ιδιωτική κατανάλωση προσφέρει 71% περίπου στο ΑΕΠ, περισσότερο από οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης. Στην Ένωση των 27 ο μέσος όρος της συμβολής της κατανάλωσης είναι 57,3%. Η πιστωτική επέκταση -ο δανεισμός- είχε φτάσει το 48% του ΑΕΠ για τα νοικοκυριά και το 54% τις

επιχειρήσεις. Είμαστε στο ίδιο επίπεδο περίπου με την Ευρωζώνη, δηλαδή με χώρες αρκετά πλουσιότερες από μας. Καταναλώνουμε και δανειζόμαστε δηλαδή αναλογικά περισσότερο από τους άλλους πολίτες της Ευρωζώνης.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου συναλλαγών δηλαδή η διαφορά εκείνων που εισπράττουμε και εκείνων που δαπανούμε ως χώρα στις διεθνείς συναλλαγές έφτασε το 14,4% του ΑΕΠ το 2008. Ήταν πρωτόγνωρο και το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δείχνει ότι έχουμε μειωμένη ανταγωνιστικότητα. Αποδεικνύει ότι καταναλώνουμε πολύ περισσότερα από ό,τι παράγουμε. Καταναλώνουμε δανειζόμενοι και πουλώντας την περιουσία μας, εργοστάσια, γη, επιχειρήσεις. Αναφέρθηκα πριν στο δημόσιο χρέος της χώρας. Δημόσιο και ιδιωτικό χρέος αποτελούν το εξωτερικό χρέος της χώρας. Καλπάζει. Αυξήθηκε κατά 220% τα τελευταία πέντε χρόνια. Από 166,2 δις ευρώ το 2003 έφτασε τα 531 δις το 2008.

Η ανταγωνιστικότητα των τιμών έχει επίσης επιδεινωθεί. Με έτος εκκίνησης το 1994 ο ελληνικός πληθωρισμός έχει αυξηθεί κατά 43 μονάδες μέχρι το τέλος του 2008 ενώ ο πληθωρισμός της ευρωζώνης κατά 22 μονάδες μόνο. Έχουμε από τους υψηλότερους πληθωρισμούς στην Ευρωζώνη. Οι υπηρεσίες μας και τα προϊόντα μας γίνονται όλο και πιο ακριβά. Τέλος και τα στοιχεία για την γήρανση του πληθυσμού δείχνουν ότι θα χρειαστούν στο μέλλον ακόμη υψηλότερες δαπάνες για συντάξεις και υγειονομικές υπηρεσίες.

Ποια είναι τα συμπεράσματα που προκύπτουν:

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε είναι διαφορετικό από εκείνο που αντιμετωπίζουν είτε οι ΗΠΑ είτε η Γερμανία που και πόρους και διεθνή φερεγγυότητα έχουν και διαθέτουν κρατικούς μηχανισμούς ικανούς να στοχεύσουν επακριβώς τα μέτρα. Οι λύσεις που εφαρμόζονται εκεί είναι χρήσιμα παραδείγματα, αλλά δεν αποτελούν οπωσδήποτε ενδεδειγμένους τρόπους δράσεις.

Η Ελλάδα δεν μπορεί όπως άλλες χώρες, που είχαν πριν από τη κρίση ένα εξαιρετικά χαμηλό δημόσιο χρέος, να δανείζεται για να δαπανά απεριόριστα. Όσο περισσότερο δανείζεται πια η χώρα τόσο μεγαλώνει η αμφιβολία στους δανειστές της, αν θα μπορέσει να εξοφλήσει έγκαιρα και στο σύνολο τις υποχρεώσεις της και αυξάνεται το επιτόκιο για το Δημόσιο, τις τράπεζες και τις επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα ενισχύεται η διαπραγματευτική θέση των δανειστών και οι δυνατότητες να ζητούν υψηλότερα επιτόκια επικαλούμενοι τον υψηλότερο κίνδυνο των συναλλαγών με την Ελλάδα.

Στο διεθνή οικονομικό τύπο έχει επισημανθεί ότι η έλλειψη ρευστότητας στις διεθνείς αγορές σε συνδυασμό με τις υψηλές δανειακές ανάγκες του Ελληνικού Δημοσίου μπορούν να προκαλέσουν πρόβλημα στη χώρα. Όταν δεν υπάρχουν χρήματα στις αγορές, η Ελλάδα δεν θα βρει εύκολα πηγές χρηματοδότησης τη στιγμή που θα θελήσει να ανανεώσει τα δάνεια που έχει λάβει. Το ερώτημα των αναλυτών είναι πώς θα αντιδράσει η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος της Ευρωζώνης βρεθεί στην δυσάρεστη κατάσταση να μην μπορεί να αναχρηματοδοτήσει τις δανειακές του υποχρεώσεις.

Η λύση θα είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί πράγματι να σχεδιάσει κινήσεις για να διευκολύνει κράτη που έχουν δυσκολίες δανεισμού. Όμως ο «ξενοδόχος», με τον οποίο πρέπει να λογαριάζουμε στην περίπτωση αυτή, είναι τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης που ομόφωνα πρέπει να στηρίξουν παρόμοια μέτρα. Χώρες όπως η Γερμανία και Ολλανδία είναι πολύ αμφίβολο εάν θα συμφωνήσουν σε κινήσεις διάσωσης άλλων κρατών, μια που υποστηρίζουν σθεναρά την ανάγκη όλες οι χώρες να συμμορφώνονται στις επιταγές του Συμφώνου Σταθερότητας.

Το συμπέρασμα: Είμαστε ήδη στο επίκεντρο συζητήσεων όπου όλοι θεωρούν ότι είμαστε το μεγάλο πρόβλημα της Ένωσης και η διάθεση να μας βοηθήσουν είναι περιορισμένη. Ταυτόχρονα εμείς οι ίδιοι σχολιάζουμε αρνητικά εκείνους από τους οποίους ζητάμε να μας βοηθήσουν και θέτουν όρους μάλλον αυτονόητους για την κατάσταση που είμαστε. Είναι μια ταπεινωτική για την Ελλάδα εξέλιξη.

Είναι γνωστό ότι τα μέσα Φεβρουαρίου μετά την εξέταση των στοιχείων της ελληνικής οικονομίας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε πως η Ελλάδα δεν έχει υιοθετήσει τα απαραίτητα μέτρα για την εξυγίανση των δημοσιονομικών της πολιτικών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε την Ελλάδα να επιταχύνει σημαντικά την δημοσιονομική της εξυγίανση ήδη από το 2009 με σειρά από μέτρα. Για την Επιτροπή η ελληνική περίπτωση «ξεχωρίζει» και κρίνεται επιτακτική η λήψη μέτρων εξαιτίας του υψηλού ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και του υπέρογκου δημόσιου χρέους της οικονομίας. Μερικοί επιχειρηματολογούν ότι λόγω της γενικής χαλάρωσης των κριτηρίων του Συμφώνου Σταθερότητας δεν θα πρέπει να επιβάλλονται στην Ελλάδα τόσο αυστηρά μέτρα. Πρόκειται περί σκιαμαχίας. Η Ελλάδα βρίσκεται ήδη υπό την επιτήρηση των αγορών. Αν δεν ενδιαφερθεί να διορθώσει την οικονομική της πορεία θα πληρώνει όλο και υψηλότερα επιτόκια χειροτερεύοντας την οικονομική κατάσταση του λαού της.

Το πιο σημαντικό από όλο συμπέρασμα είναι, ότι: Η Ελλάδα χρειάζεται γι' αυτό ένα σχέδιο δράσης με διπλή στόχευση: την αντιμετώπιση τόσο της κρίσης όσο της υστέρησής μας. Ένα σχέδιο που θα αντιμετωπίζει τα βραχυχρόνια αλλά και τα μακροπρόθεσμα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Αν δεν συνδυάσουμε το σήμερα με το αύριο δεν θα μπορέσουμε να ανατρέψουμε την αρνητική πορεία.

Το σχέδιο ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας πρέπει να στοχεύει κυρίως στη βελτίωση των υποδομών, την ενίσχυση των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και να συμπληρώνεται από εισοδηματικές ενισχύσεις για να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα φτώχειας. Ένα τέτοιο πρόγραμμα ενισχύσεων με διπλό στόχο, τις υποδομές και τις στοχευμένες εισοδηματικές παροχές θα ενδυναμώνε το αναπτυξιακό δυναμικό και θα βοηθούσε στρώματα που καταναλώνουν ιδίως εγχώρια προϊόντα.

Για να πραγματοποιήσουμε την αλλαγή πορείας απαιτείται ενεργή πολιτική για την βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Να εκμεταλλευτούμε τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουμε, ώστε να ανταποκριθούμε στη δυνητική μελλοντική παγκόσμια ζήτηση. Να προχωρήσουμε σε διαρθρωτικές αλλαγές παρεμβαίνοντας ιδίως στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών ώστε να υπάρξει πραγματικός ανταγωνισμός. Να αναδιαρθρώσουμε την οργάνωση και λειτουργία του κράτους ώστε να μειωθεί η σπατάλη πόρων και να περιορισθεί η γραφειοκρατία που ταλαιπωρεί πολίτες και επιχειρηματίες. Και οπωσδήποτε να βελτιώσουμε τους συντελεστές παραγωγής όπως παιδεία, έρευνα, εργασιακό περιβάλλον, υγεία. Όλα αυτά απαιτούν συνεχείς επενδύσεις που θα στερούν πόρους από την κατανάλωση.

Το σημαντικό είναι να καταλείψουμε τους πόρους που διαθέτουμε σύμφωνα με μια ανάλυση ποια δαπάνη ωφελεί περισσότερο. Χρειάζεται προσδιορισμός συγκεκριμένων προτεραιοτήτων. Τα λεφτά πρέπει να χρησιμοποιηθούν εκεί που χρησιμεύουν και όχι για εκείνους που φωνάζουν περισσότερο. Αυτό για παράδειγμα σημαίνει ότι πρώτη προτεραιότητα αποτελεί η προώθηση όλων των ευρωπαϊκών προγραμμάτων των δημοσίων επενδύσεων και ιδίως των κοινών έργων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Στοχευμένες δαπάνες είναι η λέξη κλειδί.

Ο κίνδυνος που διατρέχουμε, εάν δεν δράσουμε αμέσως με στόχο την αύξηση των επενδύσεων και διαρθρωτικές αλλαγές είναι να μην μπορέσει η Ελλάδα να ωφεληθεί από την ανάκαμψη στη διεθνή οικονομία, όταν έλθει, γιατί τα προβλήματά της θα την παρεμποδίζουν να παρακολουθήσει τις εξελίξεις. Η ιστορική εμπειρία των υφέσεων στην Ελλάδα είναι ότι διαρκούν πολύ περισσότερο απ' ό,τι στις άλλες ανεπτυγμένες χώρες της Ένωσης και είναι πολύ πιο έντονες. Η έλλειψη τεχνολογικά προηγμένης βιομηχανίας, η αδυναμία να πραγματοποιηθούν επενδύσεις, η μειωμένη ανταγωνιστικότητα αποτελούν εμπόδια για την αξιοποίηση μιας και πάλι αυξανόμενης διεθνούς ζήτησης. Γι αυτό χρειάζεται τώρα συνεκτική και συνθετική αντίληψη για να παρέμβουμε αποτελεσματικά.

Η κυβέρνηση μέχρι τώρα έχει εξαγγείλει τρεις διαφορετικές δέσμες μέτρων: για τις τράπεζες, τους οικονομικά αδύναμους και τον τουρισμό. Δεν απέκλεισε όμως και άλλες παρεμβάσεις. Τι ποσά έχουν εκταμιευθεί μέχρι σήμερα, είναι αβέβαιο.

Τα μέτρα της κυβέρνησης εάν εξεταστούν ως σύνολο δεν αποτελούν ένα συγκροτημένο σχεδιασμό με ιεραρχημένους στόχους και σαφήνεια επιδιώξεων. Είναι επιλεκτικές παρεμβάσεις που είτε είχαν προαποφασισθεί και παρουσιάζονται τώρα ως αντίμετρα στην κρίση είτε προσπαθούν τώρα να περιορίσουν τις επιπτώσεις της κρίσης στα εισοδήματα πολιτών και επιχειρήσεων.

Ενδεικτικό παράδειγμα για τον τρόπο που σκέπτεται η κυβέρνηση είναι η μείωση των τελών ταξινόμησης αυτοκινήτου. Κάνουμε ό,τι έπρεπε να αποφύγουμε. Με τη μείωση του τέλους διευκολύνουμε την πώληση αυτοκινήτων, δηλαδή, βοηθούμε τις αλλοδαπές βιομηχανίες και τους εγχώριους εμπόρους αυτοκινήτων. Δεν ενισχύουμε τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά μας, αυξάνουμε τα ελλείμματα του εμπορικού ισοζυγίου μας, επιδεινώνουμε την κυκλοφοριακή συμφόρηση και υποχρεώνουμε την οικονομία μας σε υψηλότερο δανεισμό.

Το «πακέτο» της κυβέρνησης είναι απαρίθμηση μέτρων που δίνουν την εντύπωση ότι απαντούν σε κάποια μεγάλα προβλήματα, αλλά στην πραγματικότητα δεν επαρκούν για να αντιμετωπίσουν τα βασικά προβλήματα του τόπου. Η χώρα χρειάζεται κάτι διαφορετικό.

Το κρίσιμο λοιπόν θέμα για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή είναι να υπάρξει μια κυβέρνηση ικανή να ακολουθήσει μια πολιτική που πείθει ότι επιχειρείται σοβαρά, με συνέπεια και για μακρύ χρονικό διάστημα η αντιμετώπιση της υστέρησης της χώρας. Να γίνει φανερό ότι υπάρχει η θέληση και η ικανότητα για να ανατραπεί η αρνητική οικονομική πορεία του τόπου. Μόνο έτσι θα δημιουργήσει η χώρα εμπιστοσύνη. Μόνο έτσι θα γίνει αποδεκτό ότι θέλει να παραμείνει στην τροχιά της ευρωπαϊκής πορείας και θα ανοίξουν δρόμοι συνεννόησης και συνεργασίας με τους εταίρους μας. Και η εμπιστοσύνη συνδυαζόμενη με την συνέπεια στην εφαρμογή των προγραμμάτων θα εξασφαλίσει την οικονομική συμπαράσταση που χρειάζεται. Θα κερδίσει επίσης τη στήριξη της κοινωνίας, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της προσπάθειας. Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι αποκλειστικά οικονομικό. Είναι σε πολύ σημαντικό βαθμό πρόβλημα διαμόρφωσης και εφαρμογής πολιτικής.

Το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Εύβοιας μου έδωσε ένα κείμενο με συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης στο επίπεδο του νομού και της περιφέρειας. Χαιρετίζω την πρωτοβουλία να υπάρξει συζήτηση, να προωθηθούν προτάσεις και να ασχοληθούμε ουσιαστικά με τα προβλήματα που μας απασχολούν. Τα αποτελέσματα του ενδιαφέροντός μας για το τι συμβαίνει θα είναι οπωσδήποτε θετικά σε σχέση με την απραξία που κυριαρχεί ακόμη και στα

κυβερνητικά κλιμάκια. Θέλω να προσθέσω ορισμένες συγκεκριμένες παρατηρήσεις στις προτάσεις που έλαβα.

Ως προς τις τέσσερις κατηγορίες θεμάτων που προτείνονται:

Για τις παρεμβάσεις στο τραπεζικό σύστημα: η αποκατάσταση της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος και του κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ δανειστών και δανειζόμενων είναι κεφαλαιώδους σημασίας παράμετρος για την επιχειρηματικότητα. Η «κρίση» ενδεχομένως να δώσει την ευκαιρία για την αντιμετώπιση στρεβλώσεων που είχαν αναπτυχθεί και στον χρηματοπιστωτικό τομέα λόγω μεταξύ άλλων και πιο «χαλαρής» εποπτείας.

Η εξωστρέφεια του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που αναφέρεται όμως στο κείμενο είναι μάλλον δευτερεύουσας σημασίας διάσταση: οι ελληνικές τράπεζες το πιθανότερο είναι ότι θα συνεχίσουν να είναι εξωστρεφείς στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιανατολικής Ευρώπης και να στηρίζουν ελληνικές επιχειρηματικές επενδύσεις στο εξωτερικό, αξιολογώντας μάλιστα ακόμα προσεκτικότερα το επίπεδο κινδύνου και τις επισφάλειες.

Για τις παρεμβάσεις δημοσίων επενδύσεων: Ο αποκεντρωμένος χαρακτήρας των δημόσιων επενδύσεων είναι επιθυμητός, εφόσον όμως υπάρχει κατάλληλος συνομιλητής που διαθέτει τις γνώσεις όχι μόνο πλέον διαχείρισης έργου, αλλά ουσιαστικής συμμετοχής στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δημόσιων επενδύσεων. Η εμπειρία έχει δείξει ορισμένα επιτυχημένα παραδείγματα αλλά και πλήθος περιπτώσεων κακοδιαχείρισης και κατασπατάλησης των πόρων. Εξάλλου, τα δημόσια έργα γίνονται όλο και πιο σύνθετα λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων (βιολογικοί καθαρισμοί, δίκτυα πληροφορικής, κτλ) και περιορίζεται η λογική των έργων τύπου «κατασκευή δρόμου». Άρα σταδιακά διευρύνονται οι απαιτήσεις από έναν ΟΤΑ.

Είναι έτοιμοι οι ΟΤΑ για μία τέτοια εξέλιξη; Μήπως απαιτείται ένα μεγαλύτερο επίπεδο κρίσιμης μάζας φορέων, ανθρώπων, διεργασιών (Καποδίστριας 2;) ώστε να υπάρξει αποτελεσματικότητα και να μην είναι απαραίτητοι οι πολυποϊκίλοι ενδιάμεσοι φορείς όπως αναφέρεται; (που όμως αποδεικνύονται απαραίτητοι για την υλοποίηση ορισμένων έργων)

Για τις παρεμβάσεις στο ΕΣΠΑ: Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι δεν θα έπρεπε να είναι επιθυμητή η χρηματοδότηση επιχειρηματικών εγχειρημάτων και επίδοξων επιχειρηματιών, απλώς και μόνο υπό την πίεση της απώλειας θέσης εργασίας ή της στήριξης γενικώς της νεανικής ή γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Στην Ελλάδα έχει διαπιστωθεί (ετήσιες έρευνες IOBE για την επιχειρηματικότητα) ότι δεν πάσχουμε στην **ποσοτική** διάσταση της επιχειρηματικότητας, αλλά στην **ποιοτική** της διάσταση. Διαθέτουμε πλήθος αυτοαπασχολούμενων και πλούσια μικροεπιχειρηματικότητα, μέρος της οποίας επιδοτήθηκε μάλιστα από το Γ'ΚΠΣ. Όμως τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της νέας επιχειρηματικότητας δεν είναι ικανοποιητικά. Η νέα επιχειρηματικότητα που εκδηλώνεται κάθε χρόνο στην Ελλάδα παραμένει «ρηχή», με την έννοια ότι δεν αφορά σε ολόκληρη την «αλυσίδα αξίας» μέχρι το τελικό προϊόν, αλλά μόνο στον έσχατο κρίκο αυτής της αλυσίδας: τα περισσότερα είναι εγχειρήματα με άμεσο πελάτη το καταναλωτή (λιανεμπόριο).

Στο ίδιο πλαίσιο ο βαθμός καινοτομικότητας της νέας επιχειρηματικότητας υστερεί σε σχέση με άλλες χώρες, καθώς η ευρεία πλειονότητα των νέων εγχειρημάτων δεν

εκδηλώνουν κανέναν βαθμό καινοτομίας, ενώ είναι σταθερή η έμφασή τους στο εσωτερικό περιβάλλον και όχι η εξωστρέφεια, η κάλυψη δηλαδή της εγχώριας ζήτησης και όχι η αναζήτηση διεθνών αγορών. Αποτέλεσμα αυτού είναι να είναι η περιορισμένη συμβολή αυτής της επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη και στην απασχόληση.

Στόχος μας πρέπει να είναι η επιδότηση της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας, αυτής δηλαδή που αξιοποιεί μία δυνητικά καλή ιδέα, με καλές προοπτικές. Οι μελέτες έχουν επισημάνει ότι αυτού του τύπου η επιχειρηματικότητα είναι υψηλότερων αναπτυξιακών δυνατοτήτων και μπορεί να συνεισφέρει μεσοπρόθεσμα στην απασχόληση με περισσότερες θέσεις εργασίας, πλην δηλαδή του ιδρυτή ή των ιδρυτών της.

Για τις παρεμβάσεις επιχειρηματικότητας τέλος: η αναφορά σε μέτρα «αμυντικού» χαρακτήρα δείχνει τάσεις προστατευτισμού η οποία γενικά αντιμετωπίζεται με δυσπιστία σε κοινοτικό επίπεδο. Καλύτερα θα μπορούσαν να περιγραφούν τα προτεινόμενα ως μέτρα α) βραχυπρόθεσμου χαρακτήρα και β) μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα.

Διάφορες ρυθμίσεις και διευκολύνσεις από τις προτεινόμενες θα μπορούσαν να υιοθετηθούν στο βαθμό όμως που δεν συγκρούονται με άλλους εθνικούς στόχους (π.χ. καταπολέμηση φοροδιαφυγής) και κυρίως δεν δημιουργούν την αίσθηση της ατιμωρησίας στις υπόλοιπες επιχειρήσεις που έχουν επιδείξει φορολογική συνέπεια.

Δεν είναι δυνατή, για παράδειγμα, η αναστολή ή η επανεξέταση κάθε διοικητικού προστίμου. Άλλωστε έχει παρατηρηθεί ότι η αναμονή κάποιων ρυθμίσεων ή η συχνή χρήση φορολογικών αμνησιών αρκετές φορές λειτουργεί ανασταλτικά σε κάθε πολίτη / επιχείρηση που επιδεικνύει κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά και δεν εμπεδώνεται εμπιστοσύνη μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων.

Σε ότι αφορά τέλος τα μέτρα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων που είναι δηλαδή μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα, και εδώ γίνονται χρήσιμες προτάσεις. Όμως πρέπει να αποσαφηνιστεί ότι το βαθύτερο πρόβλημα στην Ελλάδα δεν είναι το ύψος των φορολογικών συντελεστών αυτό καθαυτό, αλλά η σταθερότητα του φορολογικού πλαισίου. Οι διαρκείς αλλαγές και οι αναθεωρήσεις του φορολογικού πλαισίου είναι αυτές που δρουν ανασταλτικά στον επιχειρηματικό σχεδιασμό και αποτελούν και ανασταλτικούς παράγοντες στην προσέλκυση επενδύσεων.

Θέλω να κλείσω με μια γενική παρατήρηση. Το κείμενο σωστά επισημαίνει το γεγονός ότι η κρίση αφενός έχει ευκαιρίες αφετέρου- και ίσως το πιο σημαντικό- ότι μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις για ορθολογικότερη ανάπτυξη και να διαμορφώσει συναίνεση για την αντιμετώπιση χρόνιων προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Σημαντική επίσης είναι η επισήμανση ότι ευθύνη και συμμετοχή στη διαμόρφωση του οικονομικού περιβάλλοντος και άρα και της οικονομικής κρίσης έχουν και οι επιχειρήσεις. Η κρίση είναι μια πρόκληση και σ' αυτήν πρέπει να ανταποκριθούμε.